

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก สังกัดกรมการพัฒนาชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้นำเสนอเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบในการกำหนดตัวแปร ในการวิจัยตามลำดับ คือ แผนงานพัฒนาเด็กของกรมการพัฒนาชุมชน ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมการกระทำของบุคคล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แผนงานพัฒนาเด็กของกรมการพัฒนาชุมชน

ผู้วิจัยได้นำเสนอสาระสำคัญของแผนงานพัฒนาเด็กของกรมการพัฒนาชุมชน ตามลำดับดังต่อไปนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2528 : 117-128)

1. หลักการของแผนงานพัฒนาเด็ก

ในการวางแผนงานพัฒนาเด็กนั้น จำเป็นจะต้องคำนึงถึง ปัญหา และความต้องการขั้นพื้นฐานที่แตกต่างกันตามกลุ่มอายุของเด็ก เนื่องจากเด็กในแต่ละวัยจะมีปัญหา และความต้องการขั้นพื้นฐานที่แตกต่างกัน ปัญหาขั้นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับเด็กช่วงอายุระหว่าง 0-5 ขวบ ส่วนใหญ่คือปัญหาทางด้านโภชนาการและการอนามัย ทั้งนี้มีสาเหตุเนื่องจากบิดา-มารดา ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก ขาดความรู้ความเข้าใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ไม่มีความรู้ในเรื่องอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อความเจริญเติบโตแก่ร่างกาย และสมอง

ของเด็ก ความเชื่อถือเก่า ๆ แบบผิด ๆ ความยากจน ขาดแคลน และความไม่กระตือรือร้นต่อสุขภาพอนามัยของเด็กและหญิงมีครรภ์ ทำให้เด็กได้รับสารอาหารไม่ครบถ้วนเพียงพอตามสัดส่วนที่ร่างกายต้องการ ทั้งปริมาณและคุณภาพ นอกจากนี้ยังไม่เห็นถึงความสำคัญ ไม่เข้าใจและไม่มีความรู้เรื่องการสร้างภูมิคุ้มกันโรค การฝากครรภ์ การรับบริการ การรักษาสุขภาพ สุขศึกษา การอบรมสั่งสอน กระบวนการเรียนการสอน ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อความเจริญเติบโตของเด็กก่อนวัยเรียน อายุระหว่าง 0-5 ขวบ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคมของเด็กทั้งสิ้น

2. นโยบายการพัฒนาเด็กของกรมการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาเด็ก ซึ่งสรุปได้ดังนี้

2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนเด็กให้ได้รับสารอาหารอย่างน้อยที่สุดตามที่ได้กำหนดไว้ตามความต้องการของร่างกายในช่วงอายุต่าง ๆ กัน

2.2 เร่งรัดและส่งเสริมการจัดบริการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ที่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ และรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานในกรณีที่เจ็บป่วยให้แก่เด็กอย่างทั่วถึง

2.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวที่ให้ความรักความอบอุ่น ทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้มีที่อยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะมีที่ออกกำลังกายเพียงพอ มีสิ่งแวดล้อมที่ดีไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพทางกายและจิตใจ

2.4 เร่งรัดและส่งเสริมให้เด็กได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้ทักษะ คุณธรรม และจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพ รู้จักอยู่ร่วมกันโดยสันติ สามารถเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพในอนาคตและมีเจตคติที่จะเรียนต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง

3. วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของแผนงานพัฒนาเด็ก มีดังนี้

3.1 เพื่อส่งเสริมให้เด็กที่มีอายุระหว่าง 0-5 ปี ในชนบท ได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้เจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาอย่างถูกต้อง และมีความพร้อมที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาต่อไป

3.2 เพื่อแบ่งเบาภาระการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง ให้ได้ใช้เวลาในการประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่

3.3 เพื่อส่งเสริมให้ท้องถิ่นช่วยตนเอง และร่วมมือกันพัฒนาเด็ก พัฒนาท้องถิ่นของตน โดยเผยแพร่วิชาการแผนใหม่ไปสู่บิดา มารดา ผู้ปกครองเด็กในชนบท

3.4 เพื่อช่วยสนับสนุนแผนอาหารและโภชนาการแห่งชาติ ในส่วนที่เป็นเขตพัฒนาชุมชน

4. หลักการดำเนินงาน

กรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดหลักการดำเนินงาน แผนงานพัฒนาเด็ก ไว้ดังนี้

4.1 ยึดความต้องการและความพร้อมของประชาชนในท้องถิ่น และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากที่สุด

4.2 พ่อ แม่ และผู้ปกครอง จะต้องจ่ายเงินค่าเลี้ยงดูเด็ก และอื่น ๆ ตามความจำเป็น

4.3 เน้นความพร้อมของเด็กและการฝึกให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยการสอนแบบเล่นปนเรียน ให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีจำนวนเด็กมาพอคุ้มค่าในการดำเนินงานของ ศพด.

4.4 กรมการหมู่บ้าน (กม.) กรมการพัฒนาเด็ก (กพด.) กรมการสภาตำบล (กสต.) และกรมการอื่น ๆ

ช่วยเหลือสนับสนุนให้ศูนย์ฯ อยู่ในสภาพที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงดูเด็ก รวมทั้งการจัดกิจกรรมเผยแพร่การพัฒนาเด็ก เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างพ่อ แม่ ผู้ปกครองและราษฎรทั่วไป

4.5 ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีผู้ดูแลเด็กที่มีคุณสมบัติเหมาะสม อย่างน้อยศูนย์ละ 1 คนต่อจำนวนเด็ก 20-25 คน

4.6 ให้หน่วยงานราชการหรือองค์กรเอกชนอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (เช่น สาธารณสุข ศึกษา เกษตร มหาดไทย ฯลฯ)

4.7 สมาชิกกลุ่มอาชีพ กลุ่มต่าง ๆ และผู้ปกครองให้ความร่วมมือกับผู้ดูแลเด็ก โดยใช้เวลาว่างมาร่วมทำกิจกรรมที่ศูนย์ฯ เช่น ปลูกพืชผักสวนครัว ประกอบอาหารเสริม และกิจกรรมอื่น ๆ

4.8 ให้ ศพด. แต่ละแห่งจัดให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การจัดอาหารสำหรับเด็ก การจัดเครื่องเล่น และการละเล่นของเด็ก เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นไปอย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับวัย

5. ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนงานพัฒนาเด็ก

ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนงานพัฒนาเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

5.1 สํารวจจำนวนเด็กอายุ 0-5 ปี ให้ทราบว่าแต่ละปีจะมีเด็กอายุ 3-5 ปี เข้ารับการอบรมเลี้ยงดูใน ศพด. นั้น ๆ กี่คน

5.2 พัฒนาการประชุมชี้แจงการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาเด็กให้เข้าใจในวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน และให้ประชาชนเห็นประโยชน์ของการจัดตั้ง ศพด.

5.3 กม. กสศ. จังหวัด อําเภอ ร่วมกันคัดเลือกสถานที่จัดตั้ง ศพด. โดยให้ตั้งอยู่ศูนย์กลางของหมู่บ้าน ใกล้สถานีอนามัย สำนักงานผดุงครรภ์ หรือสถานที่อื่น ๆ ที่เหมาะสม และสะดวกในการรับเลี้ยงเด็ก

5.4 ประชาชนร่วมกันคัดเลือกคณะกรรมการพัฒนาเด็ก (กพด.) จำนวน 5 คน เพื่อทำหน้าที่บริหารงาน ศพด. ให้อยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี ในกรณีที่ยังไม่ได้รับการฝึกอบรมตามโครงการของกรมฯ ให้จังหวัดทำการปฐมนิเทศ กพด. ให้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่จะบริหารงาน ศพด. และช่วยเหลือการปฏิบัติงานของ ผดด. ได้

5.5 กม. กพด. กสด. ร่วมกันคัดเลือกผู้ดูแลเด็ก (ผดด.) ตามหลักเกณฑ์ เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลเด็ก ในกรณีที่ยังไม่ได้รับการฝึกอบรมก่อนประจำการตามหลักสูตรของกรมฯ ให้จังหวัดทำการปฐมนิเทศ และฝึกปฏิบัติงานการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่โรงเรียนอนุบาลหรือ ศพด. ตัวอย่างในจังหวัดอย่างน้อย 15 วัน เพื่อให้ ผดด. มีความรู้ความเข้าใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนปฏิบัติงาน

5.6 กพด. กสด. และ ผดด. ร่วมกันคัดเลือกเด็กอายุ 3-5 ปี เข้ารับการเลี้ยงดูแบบเข้าไปเย็นกลับ

5.7 สนับสนุนให้บิดา มารดา หรือผู้ปกครองเด็กเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมของศูนย์ฯ เช่น การเลี้ยงดูเด็ก การทำอาหาร เสริม ปลุกพืชผักสวนครัว การตกแต่งทำความสะอาดศูนย์ฯ หรือการจัดทำอุปกรณ์การเล่นสำหรับเด็ก เป็นต้น

6. กิจกรรมที่จัดให้มีใน ศพด.

กิจกรรมที่จัดให้มีในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สามารถแบ่งได้ 4 ลักษณะ คือ

6.1 การอบรมเลี้ยงดูเด็ก

6.1.1 การจัดบริเวณห้องเรียน บริเวณที่เด็กจะใช้เรียน จะมีโต๊ะหรือไม่มีก็ได้ ถ้าไม่มีโต๊ะ อาจใช้เสื่อปูให้เด็กนั่ง บริเวณที่ใช้เป็นที่เรียนนี้ ควรเปลี่ยนแปลงได้ ถ้ามีโต๊ะ เก้าอี้ ควรเป็นชนิดที่เคลื่อนย้ายได้สะดวก และควรเปลี่ยนที่บ่อย ๆ ไม่จำเป็นต้อง

ต้องให้เด็กนั่งที่เดิมเสมอไป เพราะเด็กมีนิสัยเบื่อง่าย การเปลี่ยนที่นั่งบ่อย ๆ จะทำให้เด็กรู้จักและสนิทสนมกับเพื่อนทุกคน

6.1.2 การจัดมุมต่าง ๆ สำหรับเด็ก การจัดมุมต่าง ๆ ภายในบริเวณที่ใช้เป็นสถานที่เรียนนั้นสำคัญมาก เพราะเด็กจะเรียนรู้ได้จากสิ่งต่าง ๆ ที่จัดไว้นี้ เช่น

- มุมดนตรี
- มุมหนังสือ
- มุมตุ๊กตา
- มุมบล็อกค์
- โต๊ะธรรมชาติศึกษา
- โต๊ะปั้น
- โต๊ะฉีก ตัด พับ ม้วน หรือปะกระดาษ
- โต๊ะวาดรูปด้วยดินสอสีเทียน
- โต๊ะกิจกรรมพิเศษ

6.1.3 การแบ่งกลุ่มเด็ก การอบรมเลี้ยงดูเด็กนั้น ถ้าเด็กมีอายุแตกต่างกันมาก เช่น 3 ปี กับ 5 ปี หรือเด็กที่มีความสามารถต่างกัน ผู้ดูแลเด็กจะต้องแบ่งกลุ่ม เพื่อสะดวกในการอบรมเลี้ยงดูและการแบ่งกลุ่มเด็กนี้จะแบ่งตามอายุของเด็ก เช่น 3-4 ปี กลุ่มหนึ่ง และ 5 ปี อีกกลุ่มหนึ่ง หรือจะแบ่งตามความสามารถของเด็กก็ได้ โดยให้เด็กทดลองทำสิ่งที่เหมือนกันเพราะเด็กวัยเดียวกันอาจจะทำได้ไม่เหมือนกัน

6.2 การจัดกิจกรรมประจำวัน

08.30-09.00 น. เข้าแถว เคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ

กายบริหาร เข้าจังหวะ ตรวจร่างกาย

09.00-09.30 น. สนทนาเกี่ยวกับเหตุการณ์ประจำวัน หรือ

เรื่องราวที่เด็กสนใจหรือสิ่งที่เด็กควร

ประพจน์ กิจกรรมสัมพันธ์ในวิชาต่าง ๆ เช่น

ภาษาไทย เลขคณิต สังคมศึกษา ชรามชาติ
 สุขศึกษา ฝึกประสาท นิทาน ศิลปะ เพลง
 ดนตรี เกม

- 09.30-09.40 น. ไปห้องน้ำ
 ให้อาหารเสริม (ตามความเหมาะสมของ
 ท้องถิ่น)
- 09.40-10.40 น. กิจกรรมสร้างสรรค์และการเล่นตามมุมต่าง ๆ
- 10.40-11.20 น. เล่นกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม ทำสวน
 คริวหรือพาไปเที่ยวนอกสถานที่
- 11.20-11.30 น. จัดโต๊ะอาหาร จัดที่นอน ล้างมือ
- 11.30-12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน เก็บถาดอาหาร
 ล้างมือ บ้วนปาก แปรงฟัน
- 12.30-14.00 น. นอนพักผ่อน
- 14.00-14.30 น. ตื่นนอน ล้างหน้าหรืออาบน้ำ แต่งกายให้
 เรียบร้อย เก็บที่นอน
- 14.30-14.50 น. รับประทานอาหารว่าง
- 14.50-15.00 น. สนทนากับเด็ก
 เตรียมตัวกลับบ้าน

6.3 การจัดหาอาหารสำหรับเด็ก

วัยเด็กเป็นวัยที่ต้องได้รับการเอาใจใส่ในเรื่องการให้อาหารมาก โดยเฉพาะเด็กวัย 3-5 ปี เป็นวัยที่มีความเจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสมองสูง อาหารจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี เพราะเด็กในชนบท ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการเอาใจใส่ในเรื่องการให้อาหารเสริมเท่าที่ควร จึงทำให้เป็นโรคขาดอาหารกันมาก ซึ่งจะมีผลกระทบกระเทือนถึงความเจริญเติบโตของร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา มีความต้านทานโรคต่ำ ผู้ดูแลเด็กจึงต้องเอาใจใส่ในเรื่องอาหารของเด็กให้มาก สำหรับศูนย์ที่เด็กนำ

อาหารมารับประทานเอง ผดศ. จะต้องสำรวจว่าอาหารที่เด็กนำมารับประทานนั้น มีคุณค่าครบถ้วนตามความต้องการของเด็กหรือไม่ และจะต้องให้คำแนะนำแก่พ่อ แม่ ผู้ปกครองเด็ก ให้จัดอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายของเด็ก โดยยึดอาหารหลัก 5 หมู่ ซึ่งสามารถหาได้ในท้องถิ่น ถ้าศูนย์จัดอาหารให้แก่เด็ก ผดศ. จะต้องคำนึงถึงคุณค่าของอาหารที่จะให้แก่เด็กในแต่ละวัน ความนิยมในการรับประทานอาหารของเด็ก ต้นทุนการใช้จ่าย ความยากง่ายในการปรุง และการจัดรายการอาหารที่สอดคล้องตามฤดูกาลหรือท้องถิ่น

พ่อ แม่ ผู้ปกครอง นอกจากจะให้การสนับสนุนด้านการเงิน ซึ่งเป็นค่าอาหารของเด็กแล้ว ควรจะมาร่วมจัดทำอาหารให้แก่เด็กด้วย ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้ในการประกอบอาหารที่มีประโยชน์สำหรับบุตรหลานของตนเอง

6.4 การเล่นของเด็ก

การเล่นมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับชีวิตของเด็ก เพราะนอกจากจะทำให้เด็กสนุกสนานเพลิดเพลินแล้วยังทำให้เด็กเจริญเติบโต กล้ามเนื้อทุกส่วนได้เคลื่อนไหว แข็งแรง สมบูรณ์ และประสานสัมพันธ์กัน เช่น ระหว่างกล้ามเนื้อมือและกล้ามเนื้อตา เป็นต้น นอกจากนั้นการเล่นยังจะช่วยทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีระเบียบวินัย ฉะนั้นในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ผดศ. จึงควรใช้การเล่นเป็นสื่อและชักจูงให้เด็กสนใจและอยากทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ ซึ่งจะทำให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็ว เด็กจะเล่นทุกอย่างที่พอใจ ผดศ. จึงต้องคอยดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด คอยแนะนำให้เด็กเล่นอย่างถูกวิธี เด็กจึงจะปลอดภัยและได้รับประโยชน์จากการเล่นมากที่สุด

7. กลุ่มบุคคลเป้าหมาย

การดำเนินงานตามแผนงานพัฒนาเด็ก ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายและบทบาทหน้าที่ของกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้คือ

7.1 เด็ก

7.1.1 เด็กที่จะเข้ารับการอบรมเลี้ยงดู ต้องมี ภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านที่ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรืออยู่ในบริเวณ ใกล้เคียงกับ ศพด. ที่เด็กสามารถเดินทางไป-กลับเองได้ โดยมี พ่อ แม่ หรือผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบ

7.1.2 ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง หรือพิการ จนเป็น สาเหตุที่ทำให้เด็กเกิดปมด้อย

7.1.3 พ่อ แม่ ผู้ปกครอง สัมผัสใจที่จะให้มารับการ เลี้ยงดูและยินยอมจ่ายเงินค่าเลี้ยงดูเด็กตามความจำเป็น

7.1.4 พ่อ แม่ ผู้ปกครอง สามารถช่วยเหลือดูแลบุตรหลาน ที่ศูนย์บ้างเป็นครั้งคราว

7.1.5 มีจำนวนเด็กมากพอคุ้มค่าในการดำเนินงาน

7.2 ผู้ดูแลเด็ก คือ ผู้ที่ทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กในศูนย์พัฒนา เด็กเล็ก ให้มีความประพฤติและลักษณะนิสัยที่ดีงาม ผู้ดูแลเด็กเป็นผู้ที่ ต้องอยู่ใกล้ชิดกับเด็ก รองจากพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ฉะนั้นจึงต้องเป็น ผู้มีคุณสมบัติและบุคลิกลักษณะที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก

7.2.1 คุณสมบัติของผู้ดูแลเด็ก

7.2.1.1 สุขภาพเรียบร้อยทั้งภริยา มารยาท ตลอดจนวาจา ท่าทางที่แสดงออก

7.2.1.2 ว่างใจแจ่มใส

7.2.1.3 ซื่อสัตย์สุจริต และรักความจริง

7.2.1.4 เชื่อมั่นในตนเอง สามารถตัดสินใจ ได้อย่างฉับพลัน และมีลักษณะเป็นผู้นำ

7.2.1.5 ไม่เห็นแก่ตัว

7.2.1.6 กระตือรือร้น รักความก้าวหน้า มีความสามารถควรแก่การสนับสนุน

7.2.1.7 กล้าเผชิญกับปัญหาและความยาก ลำบาก มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

7.2.1.8 มีความยุติธรรม

7.2.1.9 สงบเสงี่ยม รู้จักบังคับใจตนเอง

ไม่หันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ง่ายจนเกินไป

7.2.2 บทบาทหน้าที่ของผู้ดูแลเด็ก

7.2.2.1 หน้าที่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ก. รับผิดชอบจากผู้ปกครองทุกเช้า

ข. ทำความสะอาดศูนย์ ห้องเรียน

ที่นอน คริว ห้องน้ำ บริเวณศูนย์ เตรียมน้ำดื่ม น้ำใช้

ค. ผลิตอบรับการสอน

ง. ให้เด็กเข้าแถวเคารพธงชาติ

สวดมนต์ ตรวจความสะอาดของร่างกายทุกวัน

จ. อบรมเลี้ยงดูเด็กตามตาราง

การปฏิบัติงานที่กำหนดไว้

ฉ. ต้องมีตารางการปฏิบัติงาน

ประจำวันของ ผดด. ไว้ที่ศูนย์

ช. จัดทำบัญชีเรียกชื่อเด็ก

ซ. จัดทำสมุดบันทึกการสอน

สมุดบันทึกประจำวัน สมุดเยี่ยม สมุดบันทึกประจำตัวเด็ก สมุดบันทึก

การประชุม

ณ. จัดทำทะเบียนประวัติ และ

สถิติเด็กที่มารับการเลี้ยงดูที่ศูนย์ นอกเหนือจากสมุดบันทึกประจำตัว

เด็ก เพื่อจะได้ทราบว่าที่ศูนย์ฯ แต่ละแห่งมีเด็กที่ผ่านการเลี้ยงดูไป

แล้วก็คน ตั้งแต่เริ่มดำเนินการมา และทราบว่าเมื่อเด็กออกจากศูนย์

ไปแล้ว ไปทำอะไร ที่ไหน

ญ. จัดบริเวณศูนย์ฯ ปลุกพืชผัก

สวนครัว และไม้ประดับ

ฎ. ดูแลเรื่องอาหารกลางวัน

เด็กนำมารับประทาน

ฉ. ติดต่ออนามัยให้มีการตรวจ

สุขภาพเด็กเดือนละ 1 ครั้ง

ข. มีป้ายลงเวลาการมาปฏิบัติงาน

มีจำนวนเด็ก จำนวน ผดด. จำนวนเด็กมา เด็กป่วย ฯลฯ (โดยปรึกษา
พัฒนากรในการจัดทำ)

ค. จัดอุปกรณ์เครื่องเล่นของเด็ก

ให้เป็นสัดส่วน ไม่ปะปนกัน และบำรุงรักษาให้คงทน

ด. ทำบัญชี รับ-จ่ายเงินบำรุงศูนย์ฯ

ตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการฯ

ณ. เมื่อมีปัญหาในการปฏิบัติงาน

ต้องปรึกษาหารือกับพัฒนากรและ กพด. อย่างใกล้ชิด

7.2.2.2 หน้าที่ทั่วไป

ก. เชื่อมเขียนปรึกษาหารือ

ขอคำแนะนำจากพ่อ แม่ ผู้ปกครอง กรรมการต่าง ๆ เจ้าหน้าที่
ที่เกี่ยวข้อง ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์ฯ สำหรับ
ผู้ปกครองพยายามแนะนำให้มาร่วมในการเลี้ยงดูเด็ก โดยผลัด
เปลี่ยนกันมาตามแต่โอกาสจะอำนวย

ข. เชื่อมเขียนเด็กเล็กเมื่อ

เกิดเจ็บป่วย ให้คำแนะนำไปตรวจรักษา

ค. ร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ

ในหมู่บ้านและผู้ปกครองบำเพ็ญประโยชน์ โดยทำกิจกรรมให้ศูนย์ฯ
เช่น จัดงานวันเด็ก วันแม่ ปลูกพืชผักสวนครัว เป็นต้น

ง. ร่วมประชุมกับกรรมการ

และผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาเด็ก

จ. ให้นำความรู้ที่ได้รับจาก

การฝึกอบรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาเด็ก

ฉ. รู้จักปฏิบัติตนให้เป็นที่

รักใคร่เอ็นดูแก่บุคคลทั่วไป

7.3 คณะกรรมการพัฒนาเด็ก (กพด.) หมายถึง คณะกรรมการ ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้รับผิดชอบในการ ดำเนินงานพัฒนาเด็ก ประกอบด้วยกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นที่ตั้ง ศพด. เป็นกรรมการโดยตำแหน่งและบุคคลอื่น ซึ่งควรเป็นผู้อุปถัมภ์ หรือผู้ปกครองเด็กเป็นกรรมการพัฒนาเด็ก ศูนย์ละ 5 คน อยู่ใน ตำแหน่งคราวละ 2 ปี

7.3.1 หน้าที่ของ กพด.

7.3.1.1 ควบคุมดูแลการดำเนินงาน ศพด.

7.3.1.2 ควบคุมการเงิน-มีหลักฐานทั้ง

การรับ-จ่าย

7.3.1.3 ชี้แจงประชาชนให้เข้าใจและ

ให้ความร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงาน ศพด. ให้ก้าวหน้า

7.3.1.4 พิจารณาคัดเลือกสถานที่ตั้ง ศพด.

รวมทั้ง ผดด. และเด็ก ที่จะเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูในศูนย์ฯ

7.3.1.5 ควบคุมการปฏิบัติงานของ ผดด.

7.3.1.6 ให้คำแนะนำและช่วยแก้ปัญหา

การปฏิบัติงานแก่ ผดด.

7.3.1.7 ดูแลรักษาและซ่อมแซม ศพด.

ให้อยู่ในสภาพดี และพร้อมที่จะให้บริการแก่ราษฎร

7.3.1.8 พิจารณาแก้ไขปัญหาข้อขัดข้อง และ

อุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเด็ก ร่วม กม. และ กสศ.

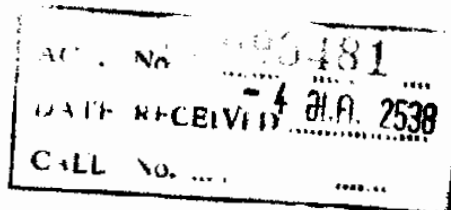
7.3.1.9 ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่

อนามัยในหมู่บ้าน ตำบล เพื่อขอความช่วยเหลือในการตรวจสุขภาพและ

บำบัดโรคเป็นครั้งคราวและติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ

เพื่อขอรับความช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินงาน ศพด.

7.4 ผู้ปกครองเด็ก หมายถึง ผู้ปกครองที่นำเด็กเข้ารับ การ เลี้ยงดูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

649-10248
น 362

7.4.1 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็ก ดังนี้

7.4.1.1 การเลี้ยงดูและอบรมเด็ก ผู้ปกครองควรใช้เวลาว่างผลัดเปลี่ยนกันมาร่วม และศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้องวันละ 1 คน เพื่อช่วยเหลือ ผดด. และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

7.4.1.2 หมั่นติดต่อกับ ผดด. เพื่อทราบพฤติกรรมของเด็กว่ามีปัญหาอะไร และสิ่งใดควรปรับปรุงแก้ไข

7.4.1.3 ใช้เวลาว่างทำประโยชน์ให้ศูนย์ เช่น ปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อให้ประกอบอาหารสำหรับเด็ก ซ่อมแซมตกแต่ง หรือทำความสะอาดบริเวณศูนย์ฯ เป็นต้น

7.4.1.4 การเตรียมอาหาร

7.4.1.5 การรับ-ส่งเด็ก ผู้ปกครองมีหน้าที่โดยตรงในการรับ-ส่งเด็ก เพื่อจะได้พบกับ ผดด. และทราบพฤติกรรมของเด็กและจะได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการชักนำให้ผู้ปกครองใกล้ชิดกับศูนย์ฯ มากขึ้น

7.4.1.6 จ่ายค่าตอบแทนตามข้อตกลง

7.4.1.7 การจัดหาดูแลรักษาและซ่อมแซมอุปกรณ์เครื่องเล่นของเด็ก

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมการกระทำของบุคคล

ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมการกระทำของบุคคลมาอธิบายสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีดังนี้

1. ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (Theory of Social Action)

จำนง อภิวัฒนสิทธิ (2523 : 53-63) ได้อ้างถึงทฤษฎีการกระทำทางสังคมของ แม็กซ์ เวเบอร์ (Max Weber,

1964) ที่ทำการศึกษาเรื่องการกระทำของมนุษย์ (Human Action) โดยให้คำจำกัดความการกระทำว่า เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งที่เป็นแบบเปิดเผยและลับ และกล่าวว่า การกระทำทางสังคมของมนุษย์มี 4 ขั้นตอนคือ

1) การกระทำที่มีเหตุผล (Rational) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการอันเหมาะสม ในอันที่จะบรรลุถึงจุดหมายที่เลือกไว้ อย่างมีเหตุผล การกระทำดังกล่าวมุ่งไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

2) การกระทำที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม (Valuable) เป็นการกระทำ ซึ่งใช้วิธีการที่เหมาะสมเช่นกัน เพื่อจะทำให้ค่านิยมสูงสุด ในชีวิตมีความสมบูรณ์พร้อมการกระทำ เช่นนี้มุ่งไปในด้านจริยธรรม ศาสนา และทางศีลธรรมอย่างอื่น เพื่อการดำรงไว้ ซึ่งความเป็นระเบียบในชีวิตทางสังคม

3) การกระทำตามประเพณี (Traditional) เป็นการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลงโดยยึดเอาแบบอย่างที่ทำกันมาตั้งแต่อดีตเป็นหลักในพฤติกรรมการกระทำตามประเพณีไม่คำนึงถึงเหตุผล

4) การกระทำที่แฝงด้วยความเสนาหา (Affective) การกระทำแบบนี้คำนึงถึงอารมณ์และความผูกพันทางจิต ระหว่างผู้กระทำกับวัตถุที่เป็นจุดมุ่งหมายของการกระทำ การกระทำเช่นนี้ก็ไม่คำนึงถึงเหตุผลอย่างอื่นใดทั้งสิ้น นอกจากเรื่องส่วนตัว

2. ทฤษฎีการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม (Theory of Decision Making and Social Action)

มีแนวคิดเชิงทฤษฎีหลายแนวคิดด้วยกัน ที่พยายามจะอธิบายพฤติกรรมของบุคคลในสังคมไทยที่นักสังคมวิทยาส่วนใหญ่ มักจะมองว่า การตัดสินใจกระทำพฤติกรรมทางสังคมนั้น เป็นผลมาจากสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ (Social-Economic Status) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเพียงปัจจัยภายนอกเท่านั้น

สุทธิพงษ์ แสงมณี (2524 : 31) ได้กล่าวอ้างถึงทฤษฎีการกระทำทางสังคมของวิลเลียม ดับเบิลยู ริดเดอร์ (William W. Reeder, 1968) ซึ่งเป็นผู้ได้รวบรวมกลุ่มของปัจจัย ซึ่งเป็นเหตุทำให้มนุษย์กระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นทฤษฎีเพื่ออธิบายถึงการกระทำทางสังคม (Social Action) ว่าการกระทำของมนุษย์ในเรื่องใด ๆ ก็ตามขึ้นอยู่กับกลุ่มปัจจัย ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายประการ ได้แก่

- 1) เป้าประสงค์ (Goals)
- 2) ความเชื่อ (Belief)
- 3) ค่านิยม (Value)
- 4) นิสัยและขนบธรรมเนียมประเพณี (Habits and Customs)
- 5) ความคาดหวังและปทัสสถาน (Expectations and Norms)
- 6) ข้อผูกพัน (Commitment)
- 7) แรงเสริม (Forces)
- 8) โอกาส (Opportunity)
- 9) ความสามารถ (Ability)
- 10) การสนับสนุน (Support)

นอกจากทฤษฎีที่กล่าวมาแล้ว ยังมีแนวคิดหลายแนวคิดด้วยกันที่พยายามจะอธิบายพฤติกรรมของบุคคลในสังคมไทย ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ ธงชัย สันติวงษ์ (2517, 47-48) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลทำให้การกระทำของบุคคลนั้นแปรไปขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการคือ

- 1) ปัจจัยประกอบตัวบุคคล ได้แก่ ความรอบรู้ ความเข้าใจ การเรียนรู้ ลักษณะท่าทาง การจูงใจและทัศนคติ
- 2) ปัจจัยประกอบทางสังคม คือ ลักษณะการเป็นสมาชิกกลุ่ม
- 3) ปัจจัยประกอบทางวัฒนธรรม คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ทั้งเป็นส่วนใหญ่และส่วนย่อย

ในทำนองเดียวกัน โสภา ชูพิกุลชัย (2518 : 164-165) ได้กล่าวถึงการกระทำหรือพฤติกรรมว่า แต่ละบุคคลจะแสดงพฤติกรรมไปตามแบบอย่างตามวิถีทางของความกดดันทางสังคมที่มีต่อบุคคลนั้น ๆ รวมทั้งจากการแนะนำสั่งสอนโดยอิทธิพลของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น บิดา มารดา ญาติพี่น้อง และบุคคลอื่นในสังคม

ปราณี ฐิติวัฒนา (2523 : 28-42) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ไว้ดังนี้

- 1) การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม
- 2) บทบาทของกลุ่มประมุข
- 3) บทบาททางภาษา
- 4) ความแตกต่างระหว่างสังคม
- 5) ความแตกต่างภายในสังคม

จากทฤษฎีและแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่า สาเหตุที่ทำให้บุคคลกระทำกิจกรรมใด ๆ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ปัจจัยทางด้านการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ค่านิยมขนบธรรมเนียมประเพณี เป้าประสงค์ ข้อผูกพัน แรงเสริม และการได้รับการสนับสนุน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยดังกล่าวน่าจะมีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยเช่นกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก และงานวิจัยที่ใกล้เคียง ซึ่งพอสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปรในการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

อุษา พงศ์พิสุธา (2521 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยสนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก โดยใช้ประชากรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศ 54 จังหวัด เก็บข้อมูล

โดยใช้แบบสอบถามผู้ดูแลเด็ก จำนวน 252 คน พบว่าปัจจัยสนับสนุน การปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจาก การฝึกอบรม การปฏิบัติตามคำแนะนำของพัฒนากร และความร่วมมือ ของคณะกรรมการพัฒนาเด็ก รวมทั้งการชักชวนให้ผู้ปกครองเด็กและ ประชาชนทั่วไปในหมู่บ้าน เข้ามาร่วมกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมี ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของ ผู้ดูแลเด็ก สิ่งที่คิดเห็นว่าการปฏิบัติหน้าที่ได้ดีที่สุดส่วนมากจะตรวจสุขภาพ เด็กเป็นประจำทุกวัน และเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับตัวเด็กจะบอกให้ ผู้ปกครองเด็กทราบในวันนั้น ปัญหาและข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ดูแล เด็กคือ ค่าตอบแทนที่ได้รับน้อยเกินไปเมื่อเทียบกับภารกิจที่ปฏิบัติ ควรจัดหาอุปกรณ์ให้เพียงพอกับความจำเป็น พัฒนาการควรให้ความสนใจ ติดตามงานของผู้ดูแลเด็กอย่างสม่ำเสมอ ควรจัดอาหารเสริม ที่เป็นประโยชน์ให้เด็กทุกศูนย์

นันทิยา ปวีณกุล (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติหน้าที่กรรมการพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยวิธีศึกษาจากประชากรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 60 ศูนย์ 6 จังหวัด 23 อำเภอ 56 ตำบล เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กรรมการพัฒนาเด็ก จำนวน 300 คน พบว่ากรรมการพัฒนาเด็กที่ปฏิบัติหน้าที่มาก มีจำนวน ร้อยละ 60 และปฏิบัติหน้าที่น้อย มีจำนวนร้อยละ 40 และมีการ ทดสอบสมมติฐาน คือ ปัจจัยด้านรายได้ ระยะเวลาในการดำรง ตำแหน่ง สัมพันธภาพกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และความรู้ความเข้าใจใน วัตถุประสงค์การดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความสัมพันธ์กับการ ปฏิบัติหน้าที่กรรมการพัฒนาเด็ก ส่วนอายุ การศึกษา และกรรมสิทธิ์ ในที่ดินไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว

ในปีเดียวกัน สุรพล กาญจนะจิตรา และประภาส ศิลปรัศมี (2529 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผล ต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ โดยศึกษาจากประชากรกลุ่มอาชีพ

จำนวน 378 กลุ่ม ใน 19 จังหวัดทั่วประเทศ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ถามประธานของกลุ่มหรือสมาชิกกลุ่มคนใดคนหนึ่ง จำนวน 378 คน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มอาชีพที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยราชการมาก ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนมากและได้รับข่าวสารเกี่ยวกับอาชีพมาก จะประสบความสำเร็จมากกว่ากลุ่มอาชีพที่ได้รับการสนับสนุนจากราชการ ผู้นำชุมชนน้อย และได้รับข่าวสารเกี่ยวกับอาชีพน้อย

นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2530 นางเจลิยว ยั่งยืนวัฒนา ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกรรมการพัฒนาสตรีระดับตำบล (กพสต.) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ กรรมการพัฒนาสตรีระดับตำบล (กพสต.) ใน 4 จังหวัดภาคกลาง โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรรมการพัฒนาสตรีระดับตำบล จำนวน 269 คน พบว่ากรรมการที่มีอายุสูง ฐานะเศรษฐกิจสูง ได้รับการอบรมชี้แจงมาก ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนมาก ได้รับข่าวสารมาก มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่มาก และมีความคาดหวังในประโยชน์ที่ได้รับมาก จะปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้ดีกว่า กรรมการพัฒนาสตรีระดับตำบลที่มีลักษณะดังกล่าวต่ำ (นางเจลิยว ยั่งยืนวัฒนา, 2530 : 89-86)

ในปีถัดมา ประภาส ศิลปรัศมี (2531 : 59-74) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ทั้งที่ได้รับความตอบแทนและไม่ได้รับความตอบแทนในการปฏิบัติงานในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 6 จังหวัด โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน จำนวน 317 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนที่มีอายุสูง ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ และผู้นำชุมชนมาก มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่มาก มีโอกาสแสดงความสามารถในการปฏิบัติงานมาก จะปฏิบัติงานตามบทบาทของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนได้ดีกว่าผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนที่มีลักษณะดังกล่าวน้อย

จากการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี แนวคิด และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน สรุปได้ว่ามีปัจจัยหลายปัจจัยด้วยกันที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน เช่น อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ค่าตอบแทน การได้รับการอบรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ การได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน และความคาดหวังในประโยชน์ที่ได้รับ เป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมในการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะปัจจัยที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาและคาดว่าน่าจะมีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กมากที่สุด อันได้แก่ จำนวนปีในการศึกษา ค่าตอบแทน การได้รับการอบรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การได้รับการสนับสนุนจากกรรมการพัฒนาเด็ก และการได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง ซึ่งสามารถเขียนภาพแสดงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

แผนภูมิ 1 ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก

